

Scientific Bulletin of Chełm

Section of Pedagogy

No. 1/2022

JAK SKUTECZNIE UCZYĆ JĘZYKA MIGOWEGO

HOW TO EFFECTIVELY TEACH SIGN LANGUAGE

JOLANTA CHODAK

The University College of Applied Sciences in Chełm (Poland)

e-mail: jolancha@o2.pl

ORCID: 0000-0003-4667-1523

ABSTRACT: *: Sign language is a natural language with its own vocabulary and its own grammar. It has a visual - spatial character and, in accordance with the Sign Language Act, has been recognized as a full-fledged means of communication between deaf and hearing people. Sign language is a combination of gestures with facial expressions, emotions expressed by a sender and, if possible, with words. The trends of the local labor market indicate the demand for employees in the sector of certain medical professions. Medical schools meet the demand by offering education in health-related professions. A post-secondary school graduate working with a hearing impaired patient, should have appropriate communication skills in the use of sign language. Employers in places such as hospitals, medical clinics, nurseries, dental offices, massage parlours and beauty salons are increasingly looking for staff who know sign language. In accordance with the amendment to the Regulation of the Ministry of National Education, students of all fields of study at the Post – Secondary School – Medical Vocational Study in Chełm pursue sign language classes in order to obtain the intended learning outcomes from the core curriculum, „the student uses sign language”. Thanks to the knowledge of sign language, students can improve their qualifications and be professionals in their profession. Learning sign language requires a lot of commitment, patience, motivation, continuous work and daily repetition of learned messages. Sign language is difficult, or rather impossible to learn from a book, because illustrations are not always able to reflect movement. Online courses are helpful, but they are not a substitute for contact with a teacher who will correct on an ongoing basis, provide valuable tips and make the sign language understandable. So, an effective way to learn sign language is to take lessons with someone who uses this language.*

KEY WORDS: *visual- spatial language, finger alphabet, dactylographic signs, ideographic signs, Deaf, hearing impaired.*

WSTĘP

Znajomość języka migowego może przydać się zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym, ponieważ osoby głuche i niedosłyszące funkcjonują na co dzień w społeczeństwie. Język ten jest też potrzebny osobom zainteresowanym wolontariatem lub takim, które w najbliższym otoczeniu mają osobę niesłyszącą. Umiejętność migania daje nam możliwość nawiązywania kontaktu z Głuchymi, którzy mogą stać się partnerami biznesowymi, pacjentami, klientami, nauczycielami, trenerami czy przyjaciółmi. Posługiwanie się językiem migowym pozwala na nawiązanie nowych znajomości i poznanie interesującej kultury Głuchych, a także na zwiększenie swoich szans na rynku pracy. Umiejętność komunikacji z niesłyszącymi jest mile widziana m.in. u lekarzy, pielęgniarek, opiekunów medycznych, opiekunek dziecięcych, terapeutów zajęciowych, masażystów, techników dentystrycznych, farmaceutów czy kosmetyczek.

Nauka języka migowego z pewnością różni się od nauki języków obcych ze względu na formę wizualno-przestrzenną. Język ten nie opiera się wyłącznie na gestach, ale również na mimice twarzy czy ruchach ciała, przykładowo: opowiadając o wydarzeniach z przeszłości, należy pochylić się do tyłu, a o przyszłości do przodu, zaś znaki odnoszące się do teraźniejszości artykułowane są w pozycji neutralnej. Z kolei mimika twarzy pozwala stwierdzić, czy mamy do czynienia z pytaniem czy stwierdzeniem (<https://policealna.gowork.pl>).

Nauka języka migowego umożliwia skuteczną komunikację z osobami głuchymi, ale także rozwija zdolność logicznego myślenia, usprawnia pamięć i koncentrację, wpływa na poprawę koordynacji ruchowej i zdolności manualne.

CZYM JEST JĘZYK MIGOWY?

Język migowy jest językiem naturalnym, który umożliwia komunikację bez używania narządu słuchu. Powstał w drodze rozwoju społeczności Głuchych w Polsce i jako taki jest nośnikiem kultury tej społeczności oraz wynikiem ich relacji interpersonalnych. Język migowy używany jest przede wszystkim przez osoby, u których doszło do uszkodzenia słuchu w stopniu znacznie utrudniającym lub całkowicie uniemożliwiającym odbiór mowy drogą słuchową. Wbrew utartym opiniom język migowy nie jest uniwersalny. Nie ma jednego ogólnoswiatowego

języka migowego, ale istnieje wiele jego odmian o zasięgu terytorialnym, nie zawsze pokrywającym się z granicami obszarów etnicznych i języków fonicznych.

Język migowy to system umownych znaków wykonywanych przy użyciu gestów i mimiki. Wspólną cechą języków migowych na świecie jest wykorzystanie w przekazie kanału gestowo-wzrokowego, a nie jak w przypadku języków mówionych – kanału głosowo-słuchowego. Język migowy jest klasyfikowany jako jeden z trudniejszych języków do nauczenia się, o stopniu trudności porównywalnym z językiem chińskim czy arabskim. Trudność w jego nauce wynika z odmienności kanałów komunikacyjnych, jakie są w nim wykorzystywane. Mamy tu bowiem do czynienia z językiem wizualnym (www.meridium-tlumaczenia.com.pl). Język migowy pozwala poznać kulturę Głuchych, na którą składa się malarstwo, film, rzeźba, rysunek, humor Głuchych oraz poezja i teatr migowy. Ten sposób komunikowania się pozwala przełamać barierę i nieśmiałość. Nauka języka migowego może stać się pasją, bo pomaga rozwinąć myślenie obrazowe (www.migajacedlonie.pl).

Co sprawia, że język migowy jest tak niezwykły? Marek Świdziński zapoczątkował badania nad polskim językiem migowym i dowiódł, że jest on prawdziwym językiem, spełniającym wszystkie wymagania definicyjne: jest abstrakcyjny, więc można go używać w rozmowie na każdy temat, stosując pojęcia wieloznaczne, oraz autotematyczny, czyli można rozmawiać w nim o samym języku. Poza tym można dzięki niemu komunikować dowolne treści, nawet kłamstwo, dzięki czemu zostanie spełnione kryterium nadużywalności. Posiada własne słownictwo i gramatykę, jest polisemiczny i można dzięki niemu tworzyć nowe pojęcia i słowa. Posiada zawsze nadawcę i odbiorcę (www.isg.org.pl).

-
- 1 Termin „głuchy” pisany małą literą określa osobę, która charakteryzuje się głęboką (powyżej 90dB) utratą słuchu. Jej możliwości percepcyjne drogą słuchową są tak ograniczone, że nie jest w stanie, w sposób naturalny opanować języka mówionego, czy też naturalnie używać go w codziennej komunikacji (Grenda, Kosiba, 2011, p. 354).
 - 2 Niedosłyszający – osoba, u której ubytki słuchu (80-90dB) stwarzają trudności w naturalnym opanowaniu języka mówionego (nawet przy pomocy aparatów słuchowych), ale nie w tak poważnym stopniu, jak u osoby niesłyszącej (Grenda, Kosiba, 2011, p. 355).
 - 3 Miganie jest to sposób porozumiewania się za pomocą znaków języka migowego. Znak migowy jest gestem posiadającym znaczenie umowne w środowisku niesłyszących.
 - 4 Głuchy pisane dużą literą odnosi się do członkostwa w Kulturze Głuchych, jej norm, wartości, przekonań, które różnią się od kultury słyszących. Duża litera „G” służy zdeklarowaniu, że stan głuchoty jest raczej przynależnością kulturową, a nie stanem zdrowia (Grenda, Kosiba, 2011, p. 354).

Głusi od urodzenia nie mogą otrzymać języka fonicznego w naturalnym procesie language acquisition (łac. 'przyswajalność języka'), bo mowa do nich nie dociera. Dla osoby głuchej język foniczny nigdy nie będzie językiem pierwszym. Jeśli głuche dziecko przyjdzie na świat w rodzinie niesłyszących, to przyswoi sobie język wizualno-przestrzenny rodziców (Gałkowski et al., 2005). Język migowy jest językiem wizualno-przestrzennym. Przy przedstawieniu rzeczywistości dużą rolę odgrywają tu różne formy przestrzenne, jak: położenie tułowia, odchylenie głowy, mimika, spojrzenie, a przede wszystkim ruch: kierunek, zakres, tempo i intensywność (www.meridium-tlumaczenia.com.pl). Przekaz migowy dokonuje się w przestrzeni, która jest wykorzystywana jako tworzywo znaku. Przekaz ten nie jest jednak naturalnym „pokazywaniem” czy gestykulacją w rodzaju rozmowy „na migi” z cudzoziemcem, którego języka nie znamy. Generowanie komunikatu w języku migowym jest czymś w rodzaju odgrywania sceny teatru kukielkowego, a odbiór tekstu migowego przypomina percepcję filmu animowanego czy tradycyjnej opery chińskiej.

W językach migowych parametry przestrzenne służą celom komunikacyjnym. Sytuowanie uczestników przekazu – nadawcy i odbiorcy w przestrzeni migowej – wyznaczanie w niej pozycji (lokacji) uczestników komunikatu, ustalanie relacji między nimi, kierunku i zwrotu ich oddziaływań, a także ruchy i ich własności szczegółowe czy wskazywanie miejsc wzrokiem stanowią elementy składniowe tekstu migowego (por. Gałkowski et al., 2005).

JĘZYK MIGOWY W POLSCE

W Polsce funkcjonują równolegle dwa języki migowe – Polski Język Migowy (PJM) i System Językowo-Migowy (SJM). Pierwszy (PJM) ma swoją historię i jest przekazywany z pokolenia na pokolenie. Jest naturalnym językiem osób niesłyszących oraz dzieci, których obydwój rodzice są niesłyszący. Język ten jest blisko powiązany z francuskim językiem migowym, poprzez wykorzystanie jednoręcznego alfabetu manualnego starofrancuskiego języka migowego. PJM to język wizualno-przestrzenny o odrębnej od języka polskiego strukturze gramatycznej. Jest językiem żywym, stale się rozwijającym i poszerzającym o elementy zapożyczone z języka polskiego (np. znaki daktylograficzne) oraz znaki z innych języków. Język ten jest nieco odmienny w różnych zakątkach Polski, podobnie jak w przypadku języka mówionego.

W Polsce językiem tym posługuje się od 40 do 50 tysięcy osób, dla których jest on głównym językiem ojczystym (www.meridium-tlumaczenia.com.pl). W tym języku można wyrazić swoje myśli, uczucia i emocje w sposób nieograniczony, stymuluje rozwój postrzegania i wyobraźni. W PJM nie można mówić i migać jednocześnie, bo mowa opóźnia przekaz migowy. Głusi podczas migania wykonują ruchy artykulacyjne, używając gestów, mimiki twarzy, co pomaga w precyzowaniu przekazu migowego (www.migajacedlonie.pl).

System Językowo-Migowy (SJM) jest subkodem stworzonym przez osoby słyszące, w celu ułatwienia porozumiewania się z osobami głuchymi lub niedosłyszącymi. Język ten nie jest językiem naturalnym, lecz sztucznym tworem, opartym na połączeniu elementów języka polskiego i Polskiego Języka Migowego (PJM). Nie można go sobie przyswoić w naturalny sposób, jak w przypadku przyswajania PJM przez dzieci od swoich niesłyszących rodziców. SJM oparty jest na gramatyce języka polskiego, a osoby posługujące się nim budują zdania zgodnie z szykiem gramatycznym języka polskiego, dodając znaki języka migowego (www.meridium-tlumaczenia.com.pl). W SJM nadawca mówi po polsku i jednocześnie miga znaki odpowiadające przekazowi mówionemu. Takie jednoczesne mówienie i miganie jest kodowaniem języka polskiego. Miga się bardzo dokładnie, słowo za słowem, niezależnie od kontekstu. W SJM nie wykorzystuje się mimiki i przestrzeni, które są ważnym elementem w komunikacji osób Głuchych (www.migajacedlonie.pl).

ELEMENTY SKŁADOWE JĘZYKA MIGOWEGO

Język migowy jest to zespół środków stosowanych przez osoby niesłyszące w porozumiewaniu się pomiędzy sobą i osobami słyszącymi, obejmujący właściwe danym środowiskom słownictwo oraz sposób przekazywania znaków migowych. Przez pojęcie słownictwa należy rozumieć zbiór znaków migowych-umownych gestów określających poszczególne litery, liczby lub całe pojęcia. Elementami charakterystycznymi znaku migowego są: układ palców i dłoni obu rąk, położenie rąk w stosunku do ciała oraz ruch wchodzący w skład całości znaku.

Znaki należące do słownictwa migowego określające pojęcia nazywamy znakami ideograficznymi, natomiast określające litery i liczby – znakami daktylograficznymi (Koncewicz, Szczepankowski, 2008). Znaki ideograficzne, czyli pojęciowe, zwane również ideogramami, oprócz pojęć słownych określają też

krótkie dwuwyrazowe zwroty (np. nie mieć, nie lubić). Charakterystyczną cechą ideogramów jest dynamika, czyli występowanie elementu ruchu jako integralnego składnika znaku migowego. Znaki statyczne (w których nie występuje element ruchu) stanowią wyjątki, np. dom, stolica. Dynamika ideogramu obejmuje często nie tylko ruch układu palców, ale też zmianę układu palców w trakcie wykonywania ruchu (np. razem, wszystko). Opisy znaków ideograficznych zawierają umowne skróty określające układ palców rąk, odwołujące się do znaków daktylograficznych lub ich modyfikacji. Do znaków daktylograficznych, czyli daktylogramów, oprócz alfabetu palcowego należą również znaki liczebników głównych i porządkowych, znaki określające: ułamki zwykłe i dziesiętne, działania arytmetyczne, niektóre miana i wyrazy jednoliterowe oraz znaki interpunkcyjne (Szczepankowski, 2000)

Alfabet palcowy jest zbiorem znaków migowych (daktylogramów) odpowiadający poszczególnym literom danego alfabetu, ponieważ dane daktylogramy odpowiadają literom i są raczej odpowiednikami pisma aniżeli mowy. Każdy język migowy posiada własny alfabet palcowy. Jest on wykorzystywany przede wszystkim przy przekazywaniu nazw własnych, a więc nazwisk, imion, nazw ulic, w akronimach oraz w niektórych znakach pojęciowych języka migowego tworzonych na bazie znaków daktylograficznych (np. kto, co, jak, dni tygodnia). Liczebniki główne mają zastosowanie wszędzie tam, gdzie zachodzi potrzeba przekazania danych liczbowych, adresu, dat itp. Alfabet palcowy, mimo że praktycznie występuje razem z mową, jest bliższy pismu. Nie odzwierciedla tekstu fonicznego (głoska po głosce), lecz pismo (litera po literze). Obowiązują w nim więc zasady ortografii, bo podobnie jest odbierany wzrokiem. Z mową wiąże go tylko fakt ulotności: znak daktylograficzny dostrzegamy jedynie w momencie realizacji, podobnie jak słyszymy głoskę, natomiast słowo pisane pozostaje na papierze (Szczepankowski, 2000).

W artykulacji migowej uczestniczą nie tylko dłonie, ale też inne części ciała, jak tułów, głowa, twarz z mimiką, wargi z naśladowaniem fonacji. Artykulacje wymienionych wyżej części można nazwać elementami niemanualnymi w tekście migowym. Te elementy niemanualne w PJM, to: mimika (tu: brwi, usta, oczy, ekspresja twarzy), kierunek patrzenia, kontakt wzrokowy z odbiorcą, ruchy głowy, ruchy tułowia (wychylenia, obroty), pauzy, przyśpieszenie i zwolnienie, wydłużenie i skrócenie artykulacji, artykułowanie dźwięków, gesty naturalne, pantomima.

Obiektami morfologicznymi typowymi dla języka migowego są klasyfikatory, czyli pewien układ dłoni. Klasyfikator można rozpoznać po tym, że wzrok nadawcy jest zazwyczaj skierowany na odbiorcę lub jakiś punkt w przestrzeni migowej, traci kontakt z tymi typowymi punktami i zawsze podąża za klasyfikatorem, które w tekście migowym zastępują rzeczowniki należące do takich klas, jak osoba, pojazd, samolot, grupa (Gałkowski et al., 2005).

Charakterystyczną cechą wielu znaków migowych jest ich ikoniczność – analogia układu palców i rąk do kształtu przedmiotu, który jest desygnatem znaku migowego lub podobieństwo ruchu charakterystycznego dla czynności, którą oznacza znak migowy. Język migowy składający się wyłącznie z manualnych znaków nie posiada systemu fonologicznego (Szczepankowski, 1988).

SPECYFIKA NAUCZANIA I UCZENIA SIĘ JĘZYKA MIGOWEGO

Nauczanie języka migowego ma wiele cech wspólnych z nauczaniem języków obcych, chociaż istnieją specyficzne cechy języka migowego, odróżniające go od języków dźwiękowych.

Do tych specyficznych cech należą:

- forma wypowiedziania się za pomocą ruchu i gestu, a więc całkowicie odmienna od stosowanej w obcych językach dźwiękowych;
- wzrokowe lub wzrokowo-słuchowe, a nie tylko słuchowe odbieranie informacji językowej;
- całkowicie odmienny system gramatyki pozycyjnej, rzadko spotykany w językach dźwiękowych;
- trudności w sporządzaniu opisów znaków migowych.

Te charakterystyczne cechy, powodują, że tzw. zdolności językowe nie zawsze są równoznaczne z predyspozycjami do nauki języka migowego.

U podstaw dobrego opanowania języka migowego występują takie cechy psychofizyczne, jak:

- dobra sprawność i mała męczliwość narządu wzroku;
- sprawność rąk i palców;
- dobra koordynacja wzrokowo-ruchowa, spostrzegawczość;
- wyobraźnia przestrzenna;
- umiejętność koncentracji uwagi;
- pamięć wzrokowa i ruchowa;

- umiejętności naśladowcze;
- zdolność kojarzenia.

Nie oznacza to, że cechy te stanowią warunek konieczny, aby podjąć naukę języka migowego. Niemniej jednak brak lub słabe wykształcenie tych cech wpływa na opóźnienie i przedłużanie czasu niezbędnego do opanowania materiału. Przedmiotem nauczania staje się tutaj znak migowy, kombinacja układu palców, układu i pozycji rąk oraz ruchu, którego przyswojenie w dużej mierze opiera się na naśladownictwie. Powoduje to konieczność zachowania aktywnej i zaangażowanej postawy osoby uczącej się przez cały czas trwania zajęć dydaktycznych.

Praca nauczyciela-wykładowcy ma tu praktycznie charakter pracy indywidualnej, gdzie uczący, pracując formalnie z całym zespołem słuchaczy równocześnie, indywidualizuje nauczanie, kontrolując i korygując na bieżąco poprawność przyswajania i wykonywania znaków przez każdego słuchacza osobno. Warto tutaj porównać sytuację ucznia dorosłego do znanych zawodowo problemów dziecka. W zakresie uwagi dorośli mają przewagę nad dziećmi dzięki większej zdolności koncentracji. Postrzegając nowy przedmiot (w tym przypadku znak migowy), zwracają uwagę na cechy stałe, charakterystyczne, ważne i typowe. Dla osiągnięcia dobrych wyników nauczania wykładowca powinien wyodrębnić te cechy i omawiać je słownie podczas pierwszej demonstracji znaku. Spostrzegawczość jest w dużej mierze uzależniona od ogólnego poziomu inteligencji i wykształcenia. Osoby o niższym poziomie spostrzegawczości będą odczytywać znaki z trudnością (szczególnie precyzyjne układy palców występujące w daktylografii) oraz mogą mylić układy podobne (co wynika z trudności w analizie). Wyobraźnia, szczególnie przestrzenna, ma istotne znaczenie dla prawidłowego odtwarzania znaków migowych. Pamięć osób dorosłych funkcjonuje sprawniej niż pamięć dzieci. Swoją najwyższą poziom osiąga około 25. roku życia, później zależy od indywidualnych predyspozycji, jak również od jej ćwiczenia w ciągu całego życia. Największą przewagę nad dzieckiem ma słuchacz dorosły w zakresie poszczególnych procesów myślenia. Uczeń dorosły, jeśli ma motywację do nauki, jest aktywny umysłowo, dociekliwy, skłonny do analizy, porównań, wywodzenia genezy znaku i dyskusowania. Możliwości uczenia się człowieka dorosłego w zakresie tempa przyswajania wiedzy są na zbliżonym poziomie do około 40. roku życia. Jednak podejmujące po raz pierwszy naukę

osoby starsze muszą być przygotowane na konieczność włożenia znacznie większej wysiłku dla osiągnięcia dobrych wyników (Szczepankowski, 1988).

Wyzwania w konwersacyjnym języku migowym: „Jeżeli próbujesz nauczyć się języka migowego do celów konwersacyjnych, nie jest to wcale takie trudne. Podobnie jak w przypadku każdego języka, wymaga czasu, ale staje się to bardziej intuicyjne, gdy angażujesz się z innymi indywidualnie. W miarę upływu czasu chwytasz ekspansywny zakres ekspresji w języku migowym i twoja płynność poprawia się. W języku migowym, na ogół, nie masz możliwości zanurzenia się w języku poza klasą. W wielu przypadkach interakcja może być ograniczona do jednego członka rodziny, który jest głuchy. Jeśli ta osoba jest dzieckiem, twoje cele i potrzeby będą znacznie inne niż w przypadku komunikacji z osobą dorosłą. To może ograniczyć szybkość opanowania języka” (<https://pl.fitnesslifestylehealthclub.com>).

Nauka języka migowego wymaga systematyczności, nieustannej pracy i codziennego powtarzania przyswojonych wiadomości. Język migowy nie jest językiem, którego można nauczyć się z podręcznika. Proces poznawania kolejnych gestów – znaków migowych, odbywa się przez regularne, intensywne ćwiczenia z nauczycielem. Taki wykład, który jest zafascynowany językiem migowym potrafi wzbudzić wśród słuchaczy motywację do nauki tego języka. Języka migowego może nauczyć się każdy, kto rzeczywiście pragnie osiągnąć ten cel. Początkowo nauka języka manualnego może wydawać się trudna z powodu słabo wyćwiczonych rąk, jednak z upływem czasu osoba ucząca się przyswaja znaki migowe łatwiej i płynniej.

WSKAZÓWKI PRAKTYCZNE W POSŁUGIWANIU SIĘ JĘZYKIEM MIGOWYM

Niezwykle istotna jest znajomość pewnych reguł, dzięki którym posługiwanie się znakami języka migowego będzie łatwiejsze w nawiązywaniu kontaktu z osobą niesłyszącą:

- formułowanie zdań prostych, zwłaszcza pojedynczych, zawierających jak najwięcej potocznie używanych słów, najlepiej takich, których odpowiedniki migowe są znane;
- unikanie przerośni oraz słów mających podwójne znaczenie;

- unikanie pośpiechu w przekazywaniu znaków migowych (szczególnie daktylogramów);
- precyzyjne i dokładne przekazywanie znaków migowych, a w przypadku posługiwania się alfabetem palcowym, dokładne przekazywanie wszystkich znaków liter do końca wyrazu;
- wyraźna, spokojna wymowa i artykulacja;
- zaangażowanie wewnętrzne w przekazywany tekst – odpowiednia mimika twarzy i ewentualna gestykulacja uzupełniająca (gesty wskazujące) ;
- zwracanie uwagi na czytelność swoich wypowiedzi (można zobaczyć, jak wygląda nasz przekaz migowy, korzystając np. z lustra);
- zwracanie uwagi na precyzję wykonania znaków (ręka powinna znajdować się na wysokości ust, w odległości ok. 20 cm, po prawej stronie (u osób przekazujących znaki lewą ręką, oczywiście po lewej stronie));
- patrzenie na twarz rozmówcy (nie należy patrzeć na własną rękę), co ułatwia nawiązywanie kontaktu;
- unikanie nadmiernego naprężania mięśni dłoni i palców (ręka powinna być rozluźniona, miękka);
- unikanie akcentowania znaków daktylograficznych w czasie ich przekazywania, ponieważ utrudnia to odczytywanie;
- angażowanie mimiki twarzy w przekazywany tekst, zależnie od jego treści (Koncewicz, Szczepankowski, 2008).

Na początku zajęć z języka migowego zawsze przeprowadzam diagnozę wstępną w celu określenia predyspozycji słuchaczy do posługiwania się znakami manualnymi. Z diagnozy mogą wypływać następujące wnioski:

- niektórzy uczący się mogą mieć trudności z wyprostowaniem lub zgięciem palców;
- w sporadycznych przypadkach ręka (mięśnie dłoni i palców) może być za bardzo naprężona (tzw. ręka „twarda”);
- może występować tendencja do nadmiernego akcentowania znaków, co utrudnia odczytywanie;
- uczący się o słabej pamięci przestrzenno-ruchowej wykazują skłonność do patrzenia na własną rękę w trakcie przekazywania znaków, co później należy traktować jako błąd.

Podstawowe zalecenia wypływające z wniosków, to:

- zwiększenie częstotliwości ćwiczeń usprawniających palce i mięśnie nadgarstków;
- zwracanie szczególnej uwagi na właściwą pozycję ręki, która powinna być rozluźniona i „mięka”;
- korygowanie na bieżąco błędów podczas wykonywania przekazu migowego;
- zwiększenie ilości powtórzeń przy przekazywaniu znaków manualnych.

W celu osiągnięcia coraz większej sprawności w posługiwaniu się językiem migowym należy ćwiczyć miganie tak często jak to jest tylko możliwe – najlepiej codziennie.

NAUCZANIE PJM – ROZWIJANIE KOMPETENCJI JĘZYKOWYCH

Polski Język Migowy (PJM) jest stale odnawiany, unowocześniany i poprawiany. Można więc powiedzieć, że PJM nieustannie się rozwija. Obecnie nie ma on przyjętej formy pisanej, co utrudnia utrwalenie materiału poznanego na zajęciach lekcyjnych. Najlepszym sposobem jest dostęp do filmów, które w pełni oddają wykonywany w trakcie migania ruch czy mimikę twarzy osoby migającej. Poza możliwością oglądania filmów z nagraniami natywnych użytkowników (tj. głuchych dzieci głuchych rodziców) PJM, warto zachęcać słuchaczy do nagrywania swoich wypowiedzi w języku migowym, a następnie ich analizowania. Pozwoli to m.in. na sprawdzenie swoich błędów, poprawę mimiki czy koordynację ruchu ciała. Komunikacja w PJM wymaga jedynie użycia rąk i ważne jest wyłączenie głosu podczas migania. Nieużywanie mowy pozwoli słuchaczom rozwinąć swoją ekspresję oraz skupić się na wykonywanym ruchu, a także odbiorze wizualnym, bez nastawienia się na komunikat dźwiękowy (<https://jows.pl>).

PJM wbrew pozorom nie jest wcale trudny z uwagi na budowę krótkich zdań i czasowniki bezosobowe (nieodmienne). Bardzo ważna jest tutaj mimika twarzy, która określa ton wypowiedzi. W PJM odbywa się rozwijanie kompetencji komunikacyjnych (umiejętność skutecznego przekazu i odbioru komunikatów wraz z naciskiem na osiągnięcie płynności wypowiedzi i zapamiętywanie gestów). PJM wykorzystuje także mowę ciała.

ROZWIJANIE ZAINTERESOWANIA JĘZYKIEM MIGOWYM WŚRÓD SŁUCHACZY

Opanowanie zupełnie nowej, manualnej formy wypowiedzania się wymaga nie tylko intensywnej pracy na zajęciach dydaktycznych, ale także dodatkowej, kreatywnej działalności słuchaczy uczestniczących w życiu szkoły. Słuchacze pogłębiają swoje zainteresowania językiem migowym poprzez udział w zajęciach dodatkowych w ramach tzw. Koła Języka Migowego.

Zalety aktywnego udziału słuchaczy w tych zajęciach to:

- możliwość rozwijania sprawności manualnej rąk i nadgarstków;
- przyswajanie partii materiału wykraczających poza program nauczania;
- wykonanie autoprezentacji w Polskim Języku Migowym;
- prowadzenie w warunkach symulowanych dialogu słyszącego z „osobą niesłyszącą”;
- interpretacja tekstów piosenek za pomocą języka wizualnego (tzw. miganie muzyki);
- przedstawianie hymnu narodowego w języku migowym;
- przygotowywanie scenek tematycznych i inscenizacji w języku migowym;
- udział w konkursach języka migowego;
- spotkania z natywnymi użytkownikami języka migowego (przedstawicielami Koła Terenowego PZG) – podnoszenie kompetencji zawodowych w zakresie znajomości PJM.

PODSUMOWANIE

Język migowy jest językiem wizualno-przestrzennym wykorzystującym kanał wzrokowy. Pod względem struktury język ten zasadniczo nie różni się od języka fonicznego, jakim jest np. język polski. Jako narzędzie komunikacji język migowy wpływa też na sposób postrzegania rzeczywistości, rozumienia świata, a także konstruowania własnej tożsamości i wyrażania siebie. Podstawę komunikacji w języku migowym stanowią migowe znaki ideograficzne, które są odpowiednikami pojedynczych słów i zwrotów, których nie można przetłumaczyć na język polski za pomocą jednego wyrazu. Dopełnieniem ideografii są znaki daktylograficzne, na które składają się litery alfabetu, liczby

I znaki uzupełniające. Wykonanie znaku wymaga znajomości jego elementów subleksykalnych..

Polski Język Migowy jest językiem naturalnym, nabywanym w drodze akwizycji otrzymuje w środowisku domowym lub podczas relacji środowiskowych z innymi głuchymi. PJM jest więc podstawowym sposobem komunikowania się osób niesłyszących w Polsce. Z kolei System Językowo-Migowy jest sztucznym sposobem komunikacji, który został stworzony w celu ułatwienia komunikowania się niesłyszących i słyszących, a jego podstawową zaletą jest to, że stanowi pomost między obydwoma grupami oraz umożliwia wzajemną wymianę kulturową (Grenda, Kosiba, 2011).

Języka migowego może nauczyć się każdy, ale wymaga to sporo wytrwałości i systematyczności. Najskuteczniejszym sposobem poznania języka migowego są lekcje z osobami posługującymi się tym językiem, do tego – zafascynowani jego strukturą i możliwościami, o zdolnościach dydaktycznych. Na podstawie własnego doświadczenia mogę stwierdzić, że kluczem do sukcesu w opanowaniu znaków języka migowego jest systematyczne powtarzanie poznanych kodów manualnych, a także wysoka frekwencja słuchaczy na zajęciach. Słuchacze, którzy uczęszczają aktywnie na zajęcia lub wykazują tylko sporadyczną absencję, zazwyczaj opanowują materiał szybko i na rezultaty ich pracy nie trzeba długo czekać. Z powodu częstych absencji słuchacze mają braki w słownictwie, a to utrudnia nawiązanie kontaktu w języku migowym. W nauczaniu tego języka ważne jest też indywidualne podejście do sposobu przekazywania znaków migowych. Nauczyciel powinien zwracać uwagę na czytelność przekazu migowego i szybko reagować, gdy słuchacz wykona dany znak lub zdanie niestarannie i za szybko. Istotne jest uświadomienie słuchaczom, że osoby niesłyszące pragną również, aby „w rozmowie” z nimi przekazywać znaki migowe w sposób staranny, co jest równoznaczne z okazywaniem im należnego szacunku.

Opierając się na własnych obserwacjach, stwierdzam, że na ogół każdy słuchacz wypracowuje swój własny sposób przyswajania znaków manualnych, a więc: skojarzenie znaku migowego (wyrazu) w odniesieniu do podobieństwa do danego obiektu, czy zdarzenia; zapisywanie swoimi słowami na kartce sposób wykonania znaku migowego oraz zapamiętywanie danego znaku migowego (wyrazu) po obejrzeniu sposobu jego wykonania „na żywo” przez nauczyciela. Słuchacze raczej nie uczą się znaków migowych na podstawie ich opisów w podręczniku.

Układanie dialogów i scenek tematycznych w języku migowym, a następnie prezentowanie ich na forum grupy klasowej cieszy się dużym zainteresowaniem wśród słuchaczy. W ten sposób nabywają umiejętności praktyczne w posługiwaniu się branżowym językiem migowym. Istotnym czynnikiem motywującym słuchaczy do nauki języka migowego jest inspirowanie ich do samokształcenia poprzez podawanie ciekawych stron internetowych i korzystanie z tematycznych platform edukacyjnych.

Absolwent szkoły policealnej po zrealizowaniu zajęć z języka migowego zna zasady porozumiewania się za pomocą kodów manualnych oraz rozwija umiejętność nawiązania kontaktu z osobą niesłyszącą w sprawach związanych ze zdrowiem i chorobą. Szanuje też godność i autonomię osób z dysfunkcją słuchu.

BIBLIOGRAPHY:

- Alfabet palcowy. Wikipedia. https://pl.wikipedia.org/wiki/Alfabet_palcowy
- Czym jest Język Migowy. Biuro Tłumaczeń Meridium. www.meridium-tlumaczenia.com.pl
- Czym jest tak naprawdę język migowy. Instytut Spraw Głuchych. <https://www.isg.org.pl>
- Desygnat. Słownik języka polskiego PWN. <https://sjp.pwn.pl/sjp/desygnat>
- Grenda P., Kosiba O. (2011). Leksykon Języka Migowego (p. 5-7, p. 355-357), Bogatynia: Wyd. Silentium.
- Język migowy, czyli sztuka migania. Poradnik Gemini, Jaśkiewicz K. <https://gemini.pl/poradnik/zdrowie/jezyk-migowy-czyli-sztuka-migania>
- Język (mowa). Lingwistyka Wiki. [https://lingwistyka.fandom.com/pl/wiki/Język_\(mowa\)](https://lingwistyka.fandom.com/pl/wiki/Język_(mowa))
- Koncewicz D., Szczepankowski B. (2008). Język migowy w terapii. Łódź: Wyd. WSP
- Nauczanie języka migowego osób słyszących. Języki obce w szkole. <https://jows.pl/nauczanie-jezyka-migowego-osob-slyszacych>
- Polski Język Migowy jako naturalny język. Centrum Kształcenia Kursowego: Migające Dłonie. www.migajacedlonie.pl
- Polski Język Migowy- dlaczego warto go znać? GOWork <https://policealna.gowork.pl/blog/>
- Szczepankowski B. (1988). Język migany w szkole, (p. 39-41). Warszawa: Wyd. WSiP

- Szczepankowski B. (1996). Język migowy, Pierwsza Pomoc Medyczna (p. 116).
Warszawa: Wyd. Centrum Edukacji Medycznej
- Szczepankowski B. (2000). Komunikowanie się z osobami z uszkodzonym
słuchem (p.16-18).Warszawa – Krapkowice: Wyd. Centrum Języka
Migowego
- Świdziński M. (2005). Języki Migowe. In: Gałkowski E., Jastrzębowska G.,
Szelaż E. (ed.), Podstawy neurologopedii (p. 679-692). Opole: Wyd. UO.
Wyzwania uczenia się języka migowego. Fitness Life Style Health Club.
<http://pl.fitnesslifestylehealthclub.com>